

I

UNIUNEA SOVIETICĂ 1941-1956

Patru ierni. Construiseră drumurile, înfruntând viscolul, cu ajutorul cailor, forțându-i să se opintească prin zăpada până când cădeau lați și apoi le consumau plini de tristețe carnea. Doctorii mergeau pe câmpul acoperit de nea, cu sticlele de morfină legate cu sfori sub braț, ca prețiosul medicament să nu înghețe și, pe măsură ce războiul continua, le era tot mai greu să găsească venele soldaților – pur și simplu dispăreau cu mult timp înainte ca ei să moară. În tranșee, își legau strâns urechile căciulilor, mai făceau rost de niște haine și dormeau îngrămădiți unii peste alții, cu răniții la mijloc pentru a avea parte de mai multă căldură. Purtau pantaloni matlași, mai multe straturi de lenjerie de corp și uneori se întrebau în glumă cum ar fi fost dacă și-ar fi făcut sul niște sârfe în jurul gâtului în loc de fular. După un timp, nu-și mai scoteau nici cizmele prea des. Văzuseră la alți soldați cum, după ce le degeraseră degetele de la picioare, acestea se desprindeau subit – și știau că puteau spune ce viitor va avea un om numai după felul cum mergea.

În chip de camuflaj legaseră mânecile de la două cămăși de pânză albe, țărănești, astfel încât să le acopere șubele, iar

pe cap, cu șireturile de la bocanci, își făcuseră un fel de glugă strângând-o bine, așa că puteau sta ascunși în zăpadă mai multe ore-n șir. Uleiul pentru țevicele de tun era și el bocnă. Mecanismele de declanșare a percutoarelor se sfărâmau ca sticla. Când atingeau metalul cu mâna goală, pielea rămânea lipită pe el. Adunau cărbuni și făceau foc, aruncau pietre în cenușa fierbinte și le scoteau apoi să-și încălzească mâinile. Aflaseră că, dacă trebuiau să-și facă nevoile, ceea ce nu li se întâmpla prea des, trebuiau s-o facă în pantaloni. Lăsau excrementele acolo până înghețau și le aruncau afară, în umbra vreunui adăpost. Nu se simțea nicio putoare, nici măcar mânușile n-aveau miros, totul până dădea dezghețul. Ca să urineze își făceau un săculeț din mușama pe care-l vârău în pantaloni, ca să nu fie nevoiți să-și expună părțile intime gerului și obișnuiau să-l mai țină cât mai era calduț între picioare, cu gândul la femei, până când îngheța și el. În acel moment se trezeau, amintindu-și că se aflau într-un loc al nimănui, pe un simplu câmp acoperit de nea, luminat numai de flăcările ce lungeau cerul pe deasupra rafinăriei.

Scrutau stepa întinsă din fața lor, unde zăceau cadavrele camarazilor lor, înghețate, cu câte o mână-n aer, un genunchi îndoit, bărbile albe pline de chiciură, știind că trebuiau să le șterpelească bunurile înainte ca trupul să fie înțepenit în ele și atunci se aplecau să-i șoptească: „Îmi pare rău, tovarășe, bogdaproste pentru tutun!”

Auziseră că inamicul folosea cadavrele ca să facă drumuri, așezându-le unele lângă altele pentru că nu mai erau copaci deloc și încercau să ignore anumite zgomote, ca de exemplu un cauciuc zdrobind vreun os, în timp ce vehiculul mergea. Nu era niciodată tăcere deplină, aerul căra cu el tot felul de sunete: al patrulilor pe schiuri, șuieratul stălpilor

electrici, al obuzelor, un camarad jelind pierderea picioarelor, al degetelor, a puștii, a mamei sale. Diminețile își dezghețau armele cu o mică încărcătură de explozive astfel ca, atunci când trebuiau să tragă prima rafală a zilei, țeava să nu le explodeze-n față. Înfășurau mânerile bateriilor antiaeriene cu piele de vacă și infundau cârpe în țevicele mitralierelor ca să nu intre zăpada. Soldații pe schiuri se obișnuiseră să înainteze ghemuiți, atârănându-și grenadele pe solduri astfel ca să poată avansa și să-și schilodească în același timp dușmanii. Descopereau rămășițele câte unui T-34 sau ale unei ambulanțe sau chiar un Panzer inamic și strecurau lichidul antigel prin filtrele măștilor de gaze, reușind să se facă criță apoi. Uneori, beau atât de mult încât după câteva zile orbeau. Își ungeau tunurile cu ulei de floarea soarelui, câteva picături pe percutoare, un pic pe came și cu ce mai rămânea, cizmele, ca să nu crape pielea și să lase să pătrundă-n interior tot ce era mai rău afară. Cercetau lăzile cu muniție doar, doar o fată dintr-o uzină din Kiev sau Ufa, sau Vladivostok scrijelise vre-o inimioară pe acolo. Îndesau apoi muniția în katiușe, arme Maxim și mitraliere Degtiarov.

Când se retrăgeau sau înaintau, aruncau pământul în aer, croind un șanț cu ajutorul unui cartuș de 100 de grame ca să-și salveze viața, dacă socoteau că mai merita salvată. Făceau țigările poștă și, când se termina tutunul, fumau rumeguș, ceai, lăptuci și, dacă nu mai era nimic altceva, balegă de cal, numai că animalele erau atât de infometate încât excrementele erau tot mai rar de găsit. În buncăre, îi ascultau la radio pe Jukov, pe Ieremenko, Vasilevski, Hrușciiov, ca și pe Stalin, cu vocea lui îngroșată de pâine neagră și ceai îndulcit. Tranșeele erau presărate cu megafoane, cu amplificatoarele din prima linie îndreptate spre vest, ca să-i poată ține treji pe

germani cu tangouri, emisiuni de radio, socialism. Erau instruiți cu privire la trădători, dezertori, lași, pe care trebuiau să-i împuște imediat. Smulgeau medaliile cu panglici roșii de pe pieptul celor morți și le prindeau pe pieptul tunicilor lor. Noaptea se camuflau, acoperind farurile mașinilor, ambulanțelor, tancurilor cu bandă adezivă. Furau mai multe role ca să-și înfășoare cu bandă mâinile, picioarele, trecându-le chiar și peste obiele. Uneori, își acopereau cu ele și urechile, dar banda le smulgea pielea și începeau să urle de durere când gerul mușca din carnea sângerândă și o țineau tot într-un urlet până când unii își puneau pistolul la tâmplă și își luau adio de la viață.

Expediau scrisori acasă către Galina, Jalena, Nadia, Vera, Tania, Natalia, Dașa, Pavlena, Olga, Sveta și Valia, împăturite grijuliu sub formă de triunghi. Nu se așteptau să primească ceva în schimb, poate numai o pagină plină de ștersături, păstrând încă parfumul mâinilor femeilor care le cenzuraseră. Plicurile venite erau numerotate și, dacă lipsea o serie de numere, atunci știau că aducătorul fusese făcut bucăți. Soldații stăteau în tranșee privind drept în fața lor, compunând scrisori în minte și apoi se aruncau din nou în valul de foc. Bucăți de șrapnel le smulgeau obraji. Gloanțele le sfâșiau mușchii picioarelor. Așchii de obuze se propteau în gâtul lor. Mortierele le zdrobeau șira spinării. Bombele cu fosfor îi incendiau. Morții erau îngrămădiți în căruțe trase de cai și apoi înmormântați în gropi comune săpate cu dinamită. Femei îmbrobodite, de prin partea locului, veneau acolo să se roage. Groparii – aduși din gulaguri – se dădeau la o parte, lăsându-le să-și facă ritualul. Încă și mai mulți morți erau înghesuiți deasupra și se auzeau oasele înghețate cum trosnesc, cadavrele zăcând acolo hidos

contorsionate. Groparii aruncau ultimele lopeți de pământ deasupra și, uneori, disperați, se aruncau și ei înăuntru, încă vii, deasupra lor fiind îndesat restul de pământ astfel încât, după aceea, se spunea că pământul acolo se cutremura. Adesea, seara își făceau apariția lupii din pădure, alergând prin zăpadă.

Răniții erau puși în ambulanțe sau în căruțe trase de cai, sau cărați pe sănii. În spitalele de campanie erau întâmpinați cu tot felul de cuvinte noi: dezinterie, tifos, degerături, picior de tranșeu, ischemie, pneumonie, cianoză, tromboză, insuficiență cardiacă și, dacă reușeau să se vindece de oricare dintre ele, erau trimiși din nou pe front.

La țară, soldații căutau satele arse recent pentru ca pământul să fie moale la săpat. O întreagă istorie se putea citi în zăpadă, o pată de sânge aici, un os de cal acolo, carcasa unui bombardier PO-2, rămășițele unui pionier cunoscut de ei de pe strada Spaskaia. Se ascundeau printre ruinele și molozul din Harkov, ca și printre grămezile de cărămizi din Smolensk. Vedeau sloiurile curgând pe Volga și dădeau foc la petele de petrol de pe gheață, încât fluviul părea că-i tot o vâlvătaie. În cătunele de pescari de la Marea Azov încercau să-i prindă pe piloții parașutați, cărați de vânt trei sute de metri pe gheață. La marginea orașelor erau întâmpinați de zidurile exterioare, încă în picioare, ale clădirilor pentru ca, în interior, să descopere încă și mai mulți morți zăcând în bălți de sânge. Își găseau foștii camarazi spânzurați de stâlpii de iluminat, cu decorațiuni grotești, limbile negre înghețate. Când rețeaua frânghia, stâlpii gemeau și se-ncovoiau, făcând să se miște petele de lumină. Înceau să captureze vreun friș viu ca să-l trimită NKVD-ului, unde îi perforau dinții sau îl legau de-un stâlp în zăpadă, sau îl lăsau numai să moară de foame într-un

lagăr, tot așa cum ai lui îi înfometau pe ai lor. Uneori, îl țineau pe prizonier, îi dădeau o sapă, urmărindu-l cum încearcă să-și sape propria groapă în pământul înghețat și, când nu mai putea, îi trăgeau un glonț în ceafă, lăsându-l să cadă în interior. Găseau soldați inamici răniți în clădirile arse și-i azevârleau prin găurile ferestrelor smulse în zăpadă, până la gât, luându-și adio de la ei cu un „La revedere, friților!“ Deși, uneori, li se făcea milă până și de inamic – felul de milă pe care îl poate simți numai un soldat – când scotoceau prin portmoneul mortului și vedeau că avea și el un tată, o nevasță, o mamă, poate și copii.

Fredonau tot felul de cântece pentru propriii lor copii ca numai după câteva minute să vâre țeava puștii în gura vreunui băiat inamic și după aceea să reînceapă cântatul: „Corbule, o, corbule negru, de ce te tot rotești deasupra mea?“

Recunoșteau avioanele după mișcările pe care le făceau, jumate de cerc, șandelă, meandă, plonjon, o zvastică fulgerând, strălucirea unei stele roșii și izbucneau în urale când femeile pilot se avântau în sus, ca să doboare un Luftwaffe, le priveau pe femei cum se ridicau prin aer pentru ca să se prăbușească apoi în flăcări. Antrenau câini ca să care minele și-i ghidau cu fluierături ascuțite, să se strecoare pe sub tancurile inamice. După lupte, se iveau ciorile, patrulând bine îngrășate cu carnea morților și erau împușcate ca să fie și ele mânca-te. Natura era dată peste cap – dimineața era întuneric beznă din cauza prafului ridicat de bombe și noaptea focurile lumineau mai mulți kilometri în jur. Zilele nu mai purtau nume, deși duminica îi puteau auzi uneori pe friți, dincolo de apele înghețate, cum oficiau slujbe, închinându-se la Dumnezeu lor. Pentru prima dată, după mai multe decenii, li se permitea și lor să aibă propriile divinități – aduceau cu ei crucifixe,

mătănii, odăjdii pe câmpul de bătaie. Era un loc unde aveau nevoie de toate simbolurile, de la Dumnezeu la Pavlik, până la Lenin. Soldații vedeau uimiți cum preoți ortodocși, chiar și sabini, binecuvântau tancurile, dar niciun fel de blagoslovire nu-i ajuta să țină piept dușmanilor.

În timpul retragerii, ca să nu lase nimic inamicului, soldații aruncau în aer podurile construite de frații lor, distrugau tăbăcăriile taților, incendiau cu lămpi cu acetilenă pylonii, mânau turmele de vaci prin ravine, dărau grajdurile, turnau petrol prin găurile din acoperișul silozurilor, ardeau stâlpii de telegraf, otrăveau apa din puțuri, făceau pândări posturile de comandă și propriile cazărmi ca să facă rost de lemne.

După aceea, când înaintau – în cea de a treia iarnă, când sorții războiului erau alții – soldații în marș se întrebau cum de putuse cineva să facă astfel de atrocități pe pământul lor.

Viii se duceau spre vest și răniții spre est, claie peste grămadă în vagoane de vite, trase de locomotive cu aburi, care se mișcau încet prin stepa înghețată. Se îngheșuiau unii-n alții, atrași de orice rază de lumină ce pătrundea printre scânduri. În mijlocul fiecărui vagon de vite era o căldare de metal cu un foc aprins dedesubt. Oamenii se scărpinau la subsuori și la vintre, scoțând păduchii cu pumnul și-i aruncau în foc. Își apăsau rănilor cu bucăți de pâine ca să oprească sângerea. Unii dintre soldați erau scoși, puși în căruțe, duși în spitale, clădiri de școli, dispensare. Sătenii veneau să-i întâmpine, aducându-le fiecare câte ceva. Cei ce rămâneau în tren îi auzeau pe camarazii lor cum plecau, vorbind numai despre vodcă și victorie. Totuși, călătoria lor n-avea nicio logică – câteodată trenurile treceau prin orașele lor natale fără să se oprească și cei ce se puteau ridica în picioare încercau să

smulgă scânduri din ușa și erau omorâți pe loc pentru indisciplină, cu focuri de pușcă trase de gărzi și după aceea, târziu în noapte, câte o familie scormonea prin zăpadă, cu candelene mâini, după ce aflaseră că fiul lor era mort la numai câțiva kilometri de casă, dizgrațiat, aruncat pe gheața de lângă șine.

Stăteau treji în șubele țepene de sânge încheșat, în timp ce vagonul se legăna să se rupă. Făceau poștă ultima țigară și așteptau ca o femeie sau un copil să îndese un pachet printre scânduri sau poate chiar să le șoptească un cuvânt de alinare. Li se dădeau mâncare și apă, dar le răvășeau intestinele, fiindu-le și mai rău. Circulau zvonuri că noi gulaguri erau ridicate-n vest și sud și își spuneau că divinitățile lor ținuseră cu ei până atunci, dar că situația nu mai putea continua prea mult, așa că strecurau printre scândurile podelei amuletele și icoanele ca să cadă și să fie culese dintre șine de alți oameni în zilele ce urmau. Își strângeau păturile sub bărbi și aruncau alți păduchi în foc. Trenurile lăsau nori de abur în urma lor și-i purtau pe oameni prin păduri, peste poduri, dincolo de munți. N-aveau nicio idee unde urmau să ajungă și, dacă trenul se strica, așteptau un altul, ca să-l împingă pe-al lor, înaintând spre Perm, Bulgakovo, Celiabinsk – de unde puteau zări Munții Ural sumețindu-se la distanță.

În același fel, spre sfârșitul iernii anului 1944, un tren străbătea zilnic câmpiile din Bașkiria, ivindu-se din pădurea virgină de pe malul râului Belia și, după ce trecea peste o mare întindere acoperită de gheață, intra în orașul Ufa. Trenurile își croiau drum încet peste podul de grinzi cu zăbrele, lung de un sfert de kilometru, fierul pocnind și şuierând sub apăsarea roților, ca și cum ar fi jelit în avans. Trenurile se îndreptau spre malul îndepărtat al râului înghețat, dincolo de casele din lemn, blocurile-turn, fabrici,

moschei, drumuri nepavate, depozite, buncăre de beton, până când ajungeau în stație, unde șeful de gară scotea un flaut și fanfara orașului își acorda trompetele ruginite. Mamele musulmanilor așteptau pe platforma de sus, strângând fotografiile la piept. Tătarii bătrâni se ridicau pe vârurile picioarelor ca să-și poată zări fiii. Babuștele stăteau aplecate deasupra cânilor cu floarea-soarelui. Vânzătorii se străduiau să-și aranjeze solemni marfa pe rafturile goale ale chioșcurilor. Infirmiere cu figuri severe, purtând uniforme maronii, se pregăteau să-i transporte pe răniți. Gărilor locale se sprijineau vlăguite pe niște piloni pe care atârnav lozinci bătute de vânt – „Marele nostru conducător vă aduce lumina electrică în case!” – și aerul de deasupra soldaților purta un miros greu de sudoare și putreziciune. În fiecare după-amiază de iarnă, un băiat de șase ani, înfometat, slab, dar ager, stătea așezat pe o stâncă deasupra râului, urmărind cu privirea trenurile, întrebându-se când va veni tatăl său acasă și dacă va fi la fel de bolnav ca soldații pe care-i văzuse ridicați pe târghi, în sus, prin aburul ce șuiera slobozit de locomotivă și în sunet de trompete.

Mai întâi am curățat sera aceea imensă. Nuria i-a dat niște răsaduri de roșii băiatului de la țară, care-și făcea de lucru prin jurul spitalului. Eu, Katia, Marfuga și Olga am cărat afară pământul din interior. Eram cea mai solidă dintre ele și datul cu lopata nu mă obosea deloc. În scurt timp sera era curată, mare ca două case puse cap la cap. Am târât înăuntru opt sobe pe lemne, le-am așezat lângă geamuri și am aprins